

INHOUD

VOORWOORD	6	5. REGENTEN EN REGLEMENTEN		9.9. Een geschil tussen de executeurs/regenten	102	14.2. Statuten en reglementen	159
TEN GELEIDE	9	5.1. Regenten en regentessen	60	9.10. Gedichten en ruitjes	105	14.3. De zorg voor het hof	160
		5.2. Relatie met het Hofje In den Groenen Tuin	60			14.4. Drie toekomst-initiatieven	163
INLEIDING	11	5.3. Het Hofje Van Beresteyn	63	10. BIJNA DRIE EEUWEN IN DE LANGE HERENSTRAAT		14.5. De bewoonsters	164
		5.4. Reglementen	63	10.1. Regenten en reglementen	108	14.6. Enkele bijzondere voorwerpen	168
				10.2. De bewoonsters	110	14.7. Graven en begraven	169
DEEL I. HAARLEM		6. DE BEWOONSTERS		10.3. Gedenk- en wetenswaardigheden	111	15. VERMOGEN, INKOMSTEN, UITGAVEN	
1. DRIE KEER HAARLEM		6.1. Preuves	66	10.4. Een nieuw hoofdgebouw	114	15.1. Vermogen	174
1.1. Haarlem in vogelvlucht	18	6.2. Een douceur voor bewoonsters	66	10.5. Van Nicolaas Gesticht tot Deo-ziekenhuis	116	15.2. Baten en lasten	174
1.2. Katholiek Haarlem	20	6.3. Turf	67	10.6. Een vermogend hofje	117	15.3. Giften	175
1.3. Caritas in Haarlem	25	7. GELD EN GOED				15.4. Gravinnehof	176
2. HAARLEMSE HOFJES		7.1. Onroerend goed	68	11. DE VERKWANSELING VAN DE BERESTEYN-HALSEN 1882, 1885		15.5. Frans Loenen Hofje	177
2.1. Hofjes: een karakteristiek	28	7.2. Lijfrenten	69	11.1. De vier schilderijen	121	15.6. The Amsterdam Public Health Research Institute	179
2.2. Een onwenselijke ontwikkeling	31	7.3. Hypotheken	70	11.2. Potgieter	125	16. EEN KATHOLIEK NETWERK	
2.3. Geschiedschrijving over Haarlemse hofjes	34	7.4. Obligaties	70	11.3. De herwaardering van Frans Hals	127	16.1. Codde en Van Beresteyn	180
2.4. Verdwenen hofjes	34	7.5. Kapitaalboeken	70	11.4. Unger en Vosmaer	127	16.2. Heilig Kerstmisgilde	181
2.5. Katholieke hofjes	34	7.6. Tiërcering	70	11.5. Halsen te koop	129	16.3. Sint Jacobsgilde	182
2.6. De Haarlemse hofjes	36	DEEL III. CODDE – LANGE HERENSTRAAT 41, 1872-1969		11.6. De verkoop van Emerentia	132	16.4. Sint Jacobs Godshuis	182
2.7. Stichting Haarlemse Hofjes	37	8. HET HOFJE VAN PIETER JANSZOOM CODDE		11.7. Rothschild en Waddesdon Manor	134	16.5. Broodkantoor van pastoor Bloemert	184
2.8. Haarlemse Hofjeskrant	38	8.1. Sloop en nieuwbouw (1872)	72	11.8. Naar Parijs	141	16.6. De familie Van Bommel	184
2.9. Eltjo van Beresteyn	39	8.2. De bewoonsters	75	11.9. Wildeman en Overmeer	141	Regentenlijst Codde en Van Beresteyn 1684-2019	187
2.10. Landelijk Hofjesberaad	40	8.3. Reglementen	76	11.10. Conclusie	143	TOT SLOT: VERLEDEN, HEDEN, TOEKOMST	189
DEEL II. CODDE – ‘ACHTER HET KLOKHUIS’, 1608-1872		8.4. Een bijzonder bestuursreglement	77	DEEL V. DE SLOOP VAN BEIDE HOFJES, 1969		Bijlagen	
3. HET HOFJE VAN PIETER JANSZOOM CODDE		8.5. Gedenk- en wetenswaardigheden	79	12. HET DRAMA STATIONSPLEIN HAARLEM		1. Noten	192
3.1. De familie Codde	42	8.6. De Tweede Wereldoorlog	80	12.1. Spoorwegen	144	2. Archieven	197
3.2. Pieter Janszoon Codde	43	8.7. Geld en goed (vervolg)	83	12.2. Beijnes	145	3. Literatuur	199
3.3. Het testament van Pieter Codde	44	8.8. Tot slot	85	12.3. Plannen voor het Stationsplein	146	4. Verdwenen hofjes	204
3.4. Het Hofje van meester Pieter (1608)	45	DEEL IV. VAN BERESTEYN – LANGE HERENSTRAAT 43, 1688-1969		12.4. De deal	148	5. Bewoonsters 1969-2019	205
3.5. Het overlijden van Codde	47	9. HET HOFJE VAN NICOLAAS VAN BERESTEYN: DE STICHTER EN ZIJN FAMILIE				6. Reglementen	207
3.6. De eerste regenten	48	9.1. De familie Van Beresteyn	86	13. EIND GOED, AL GOED?		7. Registers	212
3.7. Enkele misverstanden over het hofje ‘achter het Klokhuis’	50	9.2. Het gezin van Paulus en Catharina	89	13.1. Opening Beresteyn-complex	149	8. Afbeeldingen	219
3.8. Het Spoorwatershofje in de Zuider Schoolsteeg	51	9.3. Nicolaas van Beresteyn	92	13.2. Drie beren	150	9. Dankwoord	220
4. IN DE APPELAAR		9.4. Nicolaas als kunstenaar	95	13.3. De eindbalans	151	Summary	221
4.1. Appelaar-wijk	54	9.5. Pieter Verbeeck	96	13.4. Conclusie	153	Over de auteur	223
4.2. Klokhuis	54	9.6. Het testament van Nicolaas	98	DEEL VI. CODDE & VAN BERESTEYN – JOS CUYPERSSTRAAT 16-54, 1969-2019		Colofon	224
4.3. Statie Damsteeg	56	9.7. Een hofje in de Nieuwstad	100				
4.4. Vijf hofjes	56	9.8. Een onwettig testament?	101	14. DE LAATSTE VIJFTIG JAAR			
4.5. Enschedé	58			14.1. Een nieuw hofje	154		

Foto uit 1904, genomen in de binnentuin van de Hofjes Codde en Van Berestejn. We kijken naar het zuiden, richting de Lange Herenstraat. Links de achtergevel van het hoofdgebouw van het Hofje Van Berestejn. Dit hofje was vanaf de stichting in 1688 hier in de Lange Herenstraat 43 gehuisvest. In 1885 kreeg dit hofje een nieuw hoofdgebouw, dat op de foto goed te zien is. Let op het sierlijke klokkentorentje. Rechts de achtergevel van het hoofdgebouw uit 1872 van het Hofje van Codde, nog met een veranda-afdak. Het Hofje van Pieter Codde was vanaf de stichting in 1608 gehuisvest 'achter het Klokhuis' aan het Klokhuisplein en verhuisde in 1872 naar de Lange Herenstraat 41. Zo werden beide hofjes, die al vanaf 1684 één college van regenten hadden, elkaars burens.

Afb. op pag. hiernaast: Stadhuis Haarlem, Paneel door Pieter Saenredam, circa 1628.

Voorwoord

Hofjes zijn bijzondere plekken in oude steden. Vaak zijn ze eeuwen geleden gesticht om arme inwoners, met name ook vrouwen, te voorzien van goedkope woonruimte. Deze hofjes, vaak huisjes rond een gesloten tuin, hebben een eigen bestuursvorm en een eigen geschiedenis. Moderne stadsbewoners en toeristen nemen graag een kijkje in deze rustige oases in de stadscentra, waar in weliswaar kleine, maar ook monumentale pandjes en rond mooie tuinen nog steeds bijzondere woonvormen bestaan: mensen die daar apart en toch samen leven. Het is een herinnering aan weleer, aan tijden met een geheel andere manier van armenzorg en vaak religieus gedreven betrokkenheid op kwetsbare medegelovigen. Rijke particulieren stichtten hofjes en regenten beheerden de hofjes. Tegelijk blijkt deze historische vorm ook moderne mensen vaak weer aan te spreken: de gerichtheid op elkaar, de kleinschaligheid, de bescheiden woningen, de gemeenschappelijke tuin, de rust en veiligheid van beschutting of beslotenheid in de nacht. Over veel hofjes bestaan boeken die de geschiedenis beschrijven van een specifiek hofje. In dit boek doet Wim Cerutti dit voor het hofje van Codde en Van Berestejn. Op het eerste oog een modern hofje, waar je niet direct de rijke geschiedenis achter ziet. Maar het huidige hofje is de opvolger van eerdere hofjes met deze namen. De oudste gaat terug tot 1608, de andere tot 1688. Ook al is een deel van het archief verdwenen, Wim Cerutti is erin geslaagd de geschiedenis te reconstrueren

en boeiend te beschrijven. Daarbij verweeft hij de geschiedenis van deze hofjes met die van katholiek Haarlem en de Haarlems hofjes in het algemeen. Opnieuw is – het oeuvre van Cerutti over Haarlems geschiedenis is intussen indrukwekkend te noemen – een prachtig boek ontstaan met onverwachte details. Zo is er de interessante geschiedenis van de verkoop van waardevolle schilderijen in de negentiende eeuw (werken van Frans Hals, waarvan er nu overigens twee aan Soutman worden toegeschreven). De verkoop naar het buitenland wekte toen veel verontwaardiging. Hoe men daar nu ook tegenaan kijkt, het heeft zeker bijgedragen tot de groei van het vermogen. Het is bijzonder dat de huidige financiële positie van het Hofje Codde en Van Berestejn het mogelijk maakt niet alleen als hofje voluit te functioneren, maar regenten ook in staat stelt met giften andere hofjes en sociale instellingen en goede doelen te ondersteunen.

De Haarlemse hofjes zijn parels in onze stad met een bijzondere geschiedenis, die het waard is ontdekt en verteld en gelezen te worden.

Jos Wienen
Burgemeester van Haarlem

Regentenkamer. De vier schilderijen (kopieën!) worden in dit boek uitgebreid besproken.

Het huidige college van regenten van het Hofje Codde en Van Beresteyn, gefotografeerd in de regentenkamer van het hofje aan de Jos Cuypersstraat. V.l.n.r. Raymond Brood en Monique Brood-Van Zanten; Marie-Victoire Bot-Ydema en Theo Bot; Alison Besselink McDonnell en Leonard Besselink. Op de achtergrond het schilderij (ged.) 'Paulus en Catharina van Beresteyn en hun gezin' door P.Th. van Wijngaardt, 1877. Kopie van het schilderij van Pieter Soutman uit circa 1630-1631. Het origineel hangt in het Louvre.

Ten geleide

Pieter Janszoon Codde en Nicolaas van Beresteyn. De eerste een priester, de tweede een man wiens financiële en maatschappelijke positie hem in staat stelde te leven zonder een beroep uit te oefenen, maar ook amateur kunstenaar en verdienstelijk etser. Beiden afkomstig uit Haarlem en elk stichter én naamgever van een hofje dat na hun overlijden in de zeventiende eeuw werd opgericht. Het Hofje van Codde in de binnenstad, achter het Klokhuis, het Hofje Van Beresteyn aan de Lange Herenstraat in de Nieuwstad, nu Stationsplein. Door sloop- en stadsvernieuwingsplannen gedwongen tot verhuizing en inmiddels opgegaan in één eigentijds hofje aan de Jos Cuypersstraat in Haarlem, in de schaduw van de Kathedrale Basiliek Sint Bavo. Dit jaar een halve eeuw geleden, een jubileum dat de aanleiding vormt tot dit boek.

Hofjes hebben door de eeuwen heen beschutting en veiligheid geboden. Oorspronkelijk opgezet als charitatieve oudedagsvoorziening voor vooral vrouwen, die anders tot armoede zouden vervallen, nu vooral een sociale woonvorm waar bredere groepen dan voorheen terecht kunnen. Haarlem telt nu nog ruim twintig hofjes, waarin vooral ouderen wonen. Het merendeel van die hofjes is nog immer in particulier eigendom en wordt bestuurd door een college van regenten en regentessen, die daarmee evenzeer een

schakel in de geschiedenis vormen. Hun voornaamste zorg is dat hun hofje, als woonvorm én als sociale gemeenschap kan blijven voortbestaan, nu en in de toekomst.

Maar: geen toekomst zonder te weten waar je vandaan komt! We zijn Wim Cerutti veel dank verschuldigd voor het vele werk in binnen- en buitenland dat hij voor dit jubileumboek heeft verricht. Zijn onderzoek heeft veel nieuw materiaal en nieuwe inzichten opgeleverd, zowel over het fenomeen hofje in het algemeen als over de ontstaansgeschiedenis van de hofjes van Pieter Codde en van Nicolaas van Beresteyn, en hoe het die twee in de loop der eeuwen is vergaan. En dit geplaatst binnen het kader van de stad Haarlem in historisch perspectief.

Dit alles is samengebracht in een toegankelijk geschreven en fraai geïllustreerd boekwerk, waarvoor ik ook Uitgeverij Loutje en vormgever Fonts+Files visuele communicatie, beide te Haarlem, bijzonder wil bedanken.

Ik spreek tenslotte de hoop uit dat dit jubileumboek ook toekomstige hofjesbestuurders en andere geïnteresseerden inzicht biedt in de geschiedenis en betekenis van ons hofje en hen mag inspireren.

Theo Bot
Voorzitter college van regenten
Hofje Codde en Van Beresteyn

Emerentia van Beresteyn, ets door Smeeton en Tilly, circa 1875, naar een tekening van Louis Chantal. Nieuwe abonnees van het tijdschrift Eigen Haard kregen deze ets als welkomstgeschenk.

jonge vrouw, Cornelia geheten, van wie werd beweerd dat ze een natuurlijke dochter van Frederik Hendrik was. Maar er was, volgens hun zeggen, niets oneervols voorgevallen.

We keren terug naar het gezin van Paulus en Catharina en hun zeven kinderen.

1. Elisabeth (geb. 1620). Zij trouwde in 1643 met de kunstschilder Pieter Verbeeck. Het echtpaar had geen kinderen. Wanneer zij overleed is niet bekend, maar dit moet na 1654 zijn geweest. Over Pieter Verbeeck komen we nog nader te spreken.
2. Hendrik (geb. 1622). Hij komt op het familietafereel uit circa 1630-1631 voor, maar is vermoedelijk kort daarna overleden.

3. Emerentia (geb. circa 1623). Vernoemd naar haar grootmoeder, Emerentia van Zuren. Van Emerentia is een prachtig schilderij gemaakt toen zij ongeveer 13 jaar oud was, lang toegeschreven aan Frans Hals. Daarover komen we in hoofdstuk 11 te spreken. Zij trouwt in 1663, als zij ongeveer veertig jaar is, met de zestien jaar jongere Egbertus Rentinck. Het huwelijk wordt voltrokken voor schepenen en vervolgens in de statie Sint Anna, de (schuil)kerk achter de Bakenessergracht 33, ingang Kokstraat. Waarschijnlijk woonde ze in die buurt. Egbert Rentinck was omstreeks 1637 geboren in Vollenhove, waar in de zeventiende eeuw verschillende leden van zijn familie in het stadsbestuur zaten. De familie was ook na de reformatie katholiek gebleven. Egbert had nog twee jongere zussen, Susanna en Asswera. Hij studeerde in Leuven en later rechten in Leiden, waar hij in 1659 promoveerde. Egbert vestigde zich vervolgens als advocaat in Haarlem, waar zijn vader relaties had, onder andere met de brouwersfamilie Ban. Een paar jaar na hun huwelijk beviel Emerentia, die toen ongeveer 43 jaar was, van een dochter Eva Maria, die echter binnen enkele weken overleed en op 1 maart 1666 in de Grote of St.-Bavokerk werd begraven. Het echtpaar Rentinck-Van Beresteyn bleef verder kinderloos. Emerentia overleed in 1679 en ook zij werd in de Bavokerk begraven. Egbert werd na het overlijden van zijn zwager Nicolaas Van Beresteyn diens belangrijkste executeur-testamentair en een van de eerste drie regenten van het Hofje Van Beresteyn.

Johanna van Beresteyn, een zus van Nicolaas, op haar doodsbed, geschilderd door haar zwager Pieter Verbeeck, 1649.

Na het overlijden van Emerentia hertrouwt Rentinck in 1681 met Deliana de Vooght uit Delft. Egbert Rentinck moet voor 13 februari 1695 zijn overleden, want zijn echtgenote komt in een akte van die datum als weduwe voor. Door een gelukkig toeval kwam ik achter het bestaan van een portret van Rentinck, geschilderd door een onbekende kunstenaar, dat een aantal jaren geleden op de zolder van de katholieke St.-Nicolaasparochie in Vollenhove werd gevonden. Egbert houdt op het schilderij een boekje in octavo-formaat in de hand, niet zijn proefschrift want dat was in quarto. Mogelijk is het een religieus werkje. Links-achter hem hangt een vel papier, met een vijfregelig Latijns gedicht op Egbert Rentinck van een zekere H.A. Bannier. Deze werd omstreeks 1607 in Lingen geboren en wordt in 1660 genoemd als advocaat bij het Hof van Friesland. Op het schilderij is aangegeven dat het uit 1659 dateert, het jaar dat Egbert promoveerde. Misschien is het schilderij naar aanleiding daarvan gemaakt. Op een van de ruitjes in de regentenkamer, (zie afb. op pag. 107) staat het wapen van Egbert Rentinck: twee zespuntige sterren met een Jacobs-

Paulus en Catharina van Beresteyn en hun zes kinderen. Nicolaas zit op schoot bij de rechter min en probeert met beide handjes het vogeltje van Arnout te pakken. Emerentia zit aan haar voeten. Helemaal rechts staan Elisabeth, de oudste. Schilderij door Pieter Soutman, circa 1630-1631. Dit is een kopie uit 1877 door Van Wijngaerdt. Deze hangt in de regentenkamer.

schelp. Mogelijk heeft Egbert ooit de pelgrimstocht naar Santiago de Compostela gemaakt. Gelijk met het portret van Rentinck, werd op de parochiezolder ook een schilderij van een paard aangetroffen, dat later is toegeschreven aan de andere zwager van Nicolaas: Pieter Verbeeck.¹⁸⁰

4. Johanna (geb. circa 1625), overleed in 1649, ongeveer 24 jaar oud. Haar zwager Pieter Verbeeck schilderde haar op haar doodsbed. Zij is in de Grote of St.-Bavokerk begraven. Het schilderij van Johanna is bewaard gebleven.
5. Jong gestorven kind, begraven november 1625.

Mansportret met muts en pluim door Pieter Verbeeck, 1639. Dit soort hoofden met hoofddeksel met pluim gebruikte Verbeeck vaker in zijn schilderijen en tekeningen. Misschien is hij het zelf wel?

Dat is een beetje te veel van het goede. Wie op de website van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) de nu aan Verbeeck toegeschreven werken bekijkt, ziet dat hij zeker talent had. Het Rijksmuseum Amsterdam heeft tenminste vijftien werken van hem, tekeningen en etsen.

Twee schilderijen van Verbeeck zijn voor ons van bijzonder belang. Allereerst een schilderij van Johanna, een van de twee schoonzusjes van Pieter. Johanna, geboren omstreeks 1625, overleed in 1649 en werd op 30 januari begraven. Zie hiervoor verder pag. 90 en 91.

Het andere schilderij van Verbeeck is een portret van Nicolaas van Beresteyn. We zien op een paneel van 41 x 36 cm, gesig-neerd P. verbeeck, in een bergachtig landschap een schimmel met blauw zadel en toom in profiel naar links, vastgehouden door een ruiter met gepluimde hoed. De ruiter, Nicolaas van Beresteyn, in rood kostuum, van voren gezien, houdt met zijn hand een zweepje vast en leunt met zijn rechterarm op een muurtje. Het paard op dit schilderij en op dat van Nicolaas van Beresteyn dat we hierboven bespraken, lijkt hetzelfde beest. Ze staan ook gelijk. In andere schilderijen van Verbeeck heeft hetzelfde paard als voorbeeld gediend. Misschien was het zijn eigen rijdier. Zie afb. op pag. 97. Net als het schilderij van Nicolaas van Beresteyn behoorde dit schilderij tot de collectie van Eltjo van Beresteyn en is het na zijn dood verdwenen. Nicolaas komt nog op één ander schilderij voor: het familietafeel, lang toegeschreven aan Frans Hals. Dit bespreken we op pag. 121 en 124. Afb. op pag. 91.

9.6. HET TESTAMENT VAN NICOLAAS

Op vrijdag 18 juni 1677 om acht uur 's avonds bezoekt Nicolaas de Haarlemse notaris Henrick van Gellinchuijsen om zijn testament te laten opmaken. Van Gellinchuijsen is hier notaris geweest van 1657 tot 1684. Een testament bevatte in die tijd enkele vaste elementen. Allereerst wilde de notaris weten of Nicolaas bij zijn verstand was. Dat was gelukkig het geval: *wesende cloeck, gesont, ende wel te passe van lichaem, gaende en staende, sijn redenen, memorie, verstant ende spraek door des Heeren genade wel hebbende ende volcomentlicken gebruickende, soo ons notaris ende getuijgen uuijtwendichlick bleeck.* Vervolgens moest Nicolaas aangeven waarom hij een testament wilde laten opmaken. Dat kwam er kortweg op neer dat hij de dood vóór wilde zijn: *acht nemende op de kortheijt des menschen leven, als een schaduw verganckelick sijnde, de seeckerheijt des doots ende de onseeckerheijt des tijts ende de uuijre vandien, willende daeromme deselve onseeckerheijt voorkomen.*

Dan komt aan de orde of Nicolaas uit vrije wil handelt. Deze verklaart dat hij handelt *sonder daertoe door d'een off d'ander lemant ter werelt te sijn gepersuadeert [gedwongen] ofte misleijt maer tselve te doen uuijt sijn puere vrije ende absolute wille.* Tenslotte sprak Nicolaas de hoop uit dat *de grondeloose barmherticheijt Goodes hem ten deel zal vallen voordat sijne onsterfelicke ziele sijn lichaam zou verlaten en dat sijne doode lichaam de Christelicke begravinge der aerden zou krijgen, daarvan tselve geschapen ende genoomen is.*

Na deze, bijna poëtische inleiding, werd het testament zakelijk en glashelder. Nicolaas wilde dat zijn zuster Emerentia van Beresteyn gedurende haar leven het vruchtgebruik zou hebben van zijn nalatenschap en geheel vrij daarover zou kunnen beschikken, zonder dat iemand zich daarmee mocht inlaten. Nicolaas gaf ook aan dat het zijn *expresse wille ende begeerte* was dat na zijn overlijden en het overlijden van zijn zuster *sal gekocht ofte gebout worden van sijn nae te laeten goederen een*

hoffij [hofje] ofte so veel huijsjens ofte camertjens om bij arme oude luiden, 'tsij mans ofte vrouw, van de rooms catholijcke religie sijnde ten eeuwigen dagen om Goodts wil bewoont te werden. Hij gaf tevens aan dat zijn nalatenschap ook gebruikt moest worden om wekelijks of jaarlijks preukes ter beschikking te stellen aan de bewoners en om de huisjes te onderhouden. Nicolaas ging nog een stap verder en in een ontroerende formulering gaf hij aan dat hij in feite het hofje zelf en zijn

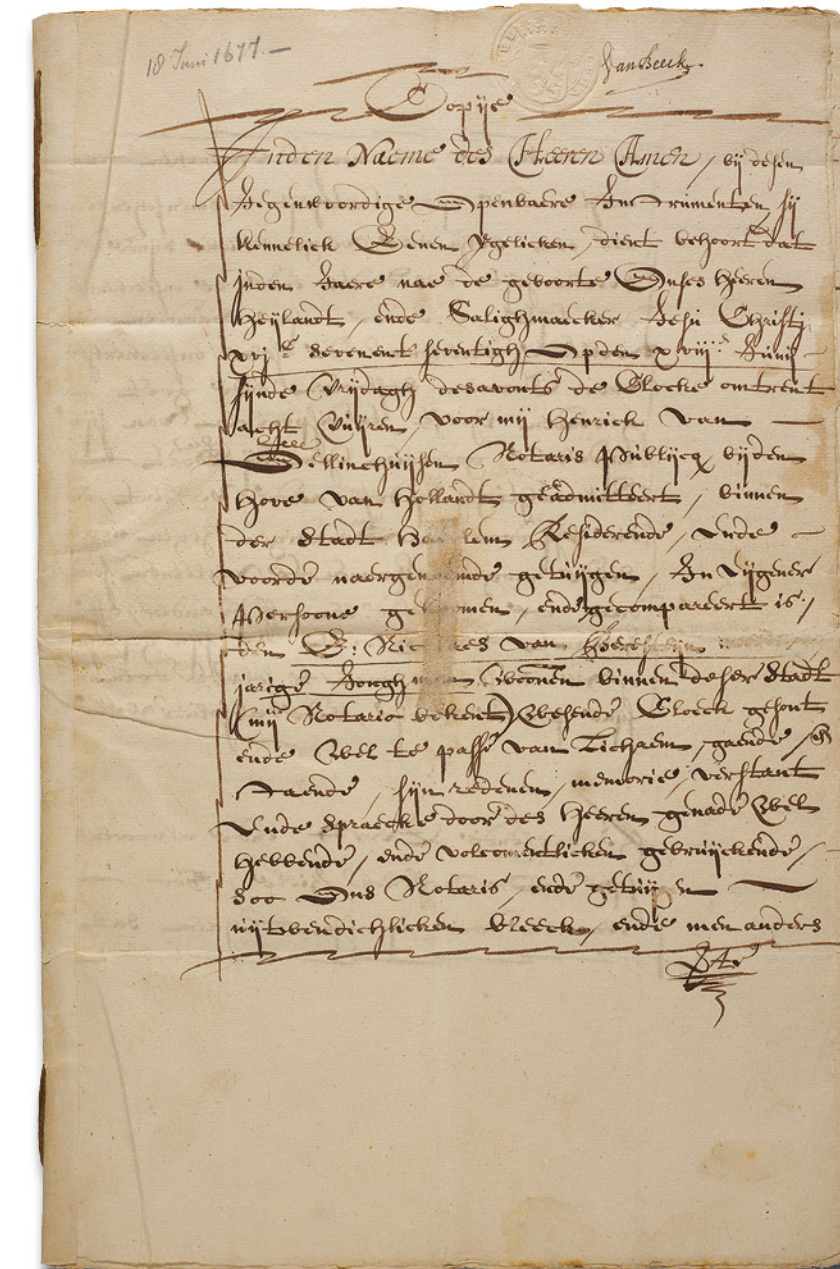
bewoners tot zijn erfgenamen maakte waarbij hij aan de regenten alle bevoegdhe-den gaf om te doen wat in het belang was van *het selve hoffje, ende de inwoonders vandien.*

Als executeurs-testamentair tevens eerste regenten wees Nicolaas zijn zwager mr. Egbertus Rentinck aan, de echtgenoot van Emerentia, en zijn neven Jacob van Beresteyn en Hendrik Spoorwater. Deze Hendrik Spoorwater zijn we al eerder in dit boek tegengekomen (par. 3.6.). Het is een kleinzoon van Hendrik Cypriaensz. Spoorwater die tachtig jaar eerder de executeur-testamentair van Codde was. Zo zijn de uitvoering van de testamenten van Codde na 1610 en van Van Beresteyn (na 1684) met elkaar verbonden. De moeder van kleinzoon Hendrik was van zichzelf een Van der Eem en familie van Catharina van der Eem, de moeder van Paulus van Beresteyn. Het lijkt wel of iedereen familie van elkaar was.

Nicolaas gaf in zijn testament aan de executeurs nog mee dat hij niet wilde dat enige magistraten, wetten ofte gerechten zich met de zaken van het hofje zouden inlaten of inzage zou worden gegeven in (financiële) stukken van het hofje.

Het testament werd vervolgens onder-tekend door Nicolaas, door de twee getuigen Johannes Thopas (vermoedelijk een klerk van de notaris), Johannes van

Testament van Nicolaas van Beresteyn, folio 1, 18 juni 1677.

was. In de tweede ronde (van 20 februari tot medio maart 1882) lijkt het aanvankelijk dat partijen elkaar zullen gaan vinden, maar uiteindelijk gaat de koop niet door vanwege het steeds maar weer aarzelen van regenten en het door hen niet duidelijk reageren op voorstellen. De derde ronde liep van 11 oktober tot en met 17 november. Deze begon slecht, namelijk met het afwijzen door regenten van een bod van f 100.000,-, maar uiteindelijk kwam op 17 november toch de koop tot stand.

Eerste ronde

Uit een briefje van 19 januari 1882 aan Kirch van een zekere St. Bourgeois – vermoedelijk ook een van de persoonlijke assistenten van barones Mathilde – blijkt dat de contacten met de regenten al uit 1881 dateren. Eerdere besprekingen waren op niets uitgelopen. Daarover zitten geen stukken in het dossier Kirch. Vermoedelijk zijn de onderhandelingen door iemand anders gevoerd. Misschien wel door deze Bourgeois? Deze maakt zich een beetje kwaad over de regenten. *'Ik ben net als u teleurgesteld. Wij hebben veel moeite*

gedaan en onnodige kosten gemaakt dankzij de betise des messieurs les regents (de stommitieit van de heren regenten). Bourgeois vindt blijkbaar dat regenten veel te veel vragen en redelijke biedingen van de zijde van Rothschild afwijzen. *Op een veiling zou Emerentia nog geen f 40.000,- opbrengen, zo verzucht hij.*

Tweede ronde

- Op 20 februari schrijft Kirch vanuit Den Haag, hotel Paulez, een uitgebreide brief over de stand van zaken aan Mathilde. Het is de enige brief van hem aan Mathilde die in zijn dossier zit. Misschien heeft hij het origineel niet verzonden of heeft hij de bewaard gebleven brief nog eens overgeschreven en die verzonden. Samengevat willen de regenten het volgende: f 175.000,- voor de vier schilderijen; f 150.000,- voor de drie, zonder het familietafereel; f 100.000,- voor alleen Emerentia. Maar regenten aarzelen. Ze denken misschien nog hogere bedragen eruit te kunnen halen, of schrikken misschien toch terug voor een definitieve beslissing. Mathilde wil de knoop doorhakken en stuurt op

Waddesdon Manor, Buckinghamshire. Ferdinand Rothschild liet dit enorme buiten tussen 1874 en 1883 bouwen als een Frans Loirekasteel. Hij werd jong weduwnaar en zou nooit hertrouwen. Hij woonde tot zijn dood in 1898 met zijn jongere, ongehuwde zus Alice (1847-1922). Zij erfde Waddesdon en na haar dood in 1922 erfden James en Dorothy Waddesdon. James, de kleinzoon van Mathilde, kwam in 1935 in bezit van het portret van Emerentia. James liet bij zijn overlijden in 1957 Waddesdon Manor na aan de National Trust. Dorothy bleef tot haar overlijden in 1988 nauw aan Waddesdon Manor verbonden. Toen ging Waddesdon Estate over op Jacob (geb. 1936), de huidige Lord Rothschild.

Waddesdon Manor, Morning Room. Het schilderij met het portret van Emerentia komt hier prachtig uit.

- dezelfde dag, 20 februari, een telegram aan Kirch met een even korte als duidelijke tekst: *Bieten Sie hondert. Baronin Mathilde.*
- De barones wordt duidelijk ongeduldig want de volgende dag stuurt zij maar liefst twee telegrammen aan Kirch. In de eerste vraagt ze Kirch haar te melden wat precies de problemen zijn en of er soms onderhandelingen gaande zijn met andere partijen. Ze draagt hem op zijn geplande vertrek uit Den Haag op te schorten tot nadere instructies. In de tweede geeft ze aan dat, indien regenten ja zouden zeggen, zij dit door hen schriftelijk bevestigd wenst te zien.
 - Ook met haar in Parijs woonachtige dochter heeft Mathilde blijkbaar contact over de aankoop van Emerentia, getuige een ongedateerd telegram aan Mathilde van Adelheid Rothschild, de echtgenote van James, die doorgaans Adelaide wordt genoemd en tekent als Addy, waarin ze onder andere de suggestie doet toch vooral aan de regenten een verklaring te vragen dat ze bevoegd zijn tot verkoop. Een rapport van kunstexperts over het schilderij acht Addy overbodig.
 - Een brief van Van Wijngaardt aan Kirch van 26 febr. 1882 is de eerste van de tien breven die Van Wijngaardt aan de aankoop zal wijden. Een genoeg om u te hebben leren kennen. Weinig nieuws over Emerentia. Ik heb de regenten gesproken. Ze willen de vier schilderijen samen verkopen. Ze willen een bod overwegen van f 150.000,- voor drie schilderijen (waaronder Paulus).
 - Brief Van Gelder aan Kirch, 1 maart 1882. Ik heb mijn best gedaan. Heb de regenten gesproken. Ze willen de vier schilderijen voor f 175.000,- verkopen. Als dat door u zou worden geaccepteerd, dan zullen ze dat schriftelijk vastleggen, zodat u geen reis voor niets hoeft te maken. Van Wijngaardt en ik adviseren dit te accepteren. Het familietafereel hoeft alleen wat opgeknapt te worden.
 - Brief Van Gelder aan Kirch, 14 maart 1882. Van Gelder is paar keer bij de regenten geweest, maar heeft niet verteld dat de potentiële koper een barones Rothschild is.
 - Brief Van Wijngaardt aan Kirch, 15 maart 1882. Het reis seizoen begint weer. Er komen veel bezoekers in de hof. Ik heb de suggestie aan regenten gedaan om voor f 175.000,- de

vier schilderijen te verkopen of drie schilderijen (zonder het familietafereel) voor f 155.000,-. Ze willen Emerentia niet alleen verkopen. Het is een flink bedrag maar beter dan f 100.000,- voor Emerentia alleen. Paulus is zeker niet minder dan Emerentia.

Maar partijen komen niet tot zaken en het is dan zeven maanden stil.

Derde ronde

- Op 11 oktober 1882 bericht Van Gelder aan Kirch dat Van Wijngaardt hem heeft gemeld dat regenten het bod van f 100.000,- voor *het meisje* hebben afgewezen. Deze brief lijkt niet handig want dezelfde dag bericht Van Wijngaardt aan Kirch dat regenten er inmiddels van doordrongen zijn dat ze geen koper voor de vier schilderijen samen zullen vinden. Men heeft nu eindelijk besloten Emerentia apart te verkopen en wel voor f 100.000,-. Hoop snel van u te horen.
- Uit de brief die Van Wijngaardt op 16 oktober aan Kirch schrijft, blijkt dat Mathilde afwezig is en dat er dus geen beslissingen genomen kunnen worden. Op 23 oktober schrijft Van Wijngaardt aan Kirch dat hij van regent Tombergh bericht heeft ontvangen dat men inderdaad voor Emerentia f 100.000,- wil hebben. Een dag later schrijft Van Gelder aan Kirch dat hij in persoon bij de regenten is geweest en dat deze bevestigen dat men voor f 100.000 wil verkopen.
- Dan groeit de zaak langzaam naar een climax. Op 2, 11 en 13 november gaan er weer brieven van Van Wijngaardt aan

Dit is de enige (lucht) foto waarop de hofjes van Codde en Van Beresteijn beide in hun geheel op staan. (wit omkaderd) De Beijnes fabriekshallen zijn afgebroken, de rest van de oude bebouwing is nog intact. Foto circa 1965.

Beijnes was dat van 1948 tot zijn overlijden in 1971 wel. Door de crisis- en oorlogsjaren en groeiende concurrentie, maar ook omdat in 1930 kort na elkaar de beide directieleden Beijnes die de derde generatie vormden, overleden, kreeg Beijnes het moeilijk. In Haarlem was weinig ruimte voor nieuwe productiefaciliteiten en het was hier ook moeilijk om grotere aantallen metaalarbeiders te werven. Beijnes verhuisde in 1950 naar Beverwijk, maar het bedrijf redde het niet en

verloor in 1959 zijn zelfstandigheid. Het werd opgeslokt door concurrent Werkspoor, het fabriekscomplex in Beverwijk werd vervolgens aan Hoogovens verkocht. Het doek viel uiteindelijk in 1963.

12.3. PLANNEN VOOR HET STATIONSPLEIN

Zoals gezegd verliet Beijnes in 1950 Haarlem. Voortvarendheid kan de gemeente daarna niet verweten worden bij de plan-

*De sloop is begonnen.
De hofjes Codde en
Van Beresteijn staan er nog.
Foto 1969.*

ontwikkeling voor dit gebied. Het begon er al mee dat de lege fabrieksbouwen van Beijnes nog jaren het Stationsplein ontsierden, tot ze in 1958 eindelijk werden gesloopt. Het zou nog achttien jaar duren voordat het belangrijkste onderdeel van het nieuwe Stationsplein, het Beresteijn-complex, kon worden geopend.

In 1962 keurde de raad een onteigeningsplan goed voor een gebied dat de raad in 1959 had vastgesteld. Regenten tekenden daartegen bezwaar aan.²⁸³ Zij voerden aan dat hun hofjes tot de echte oude Haarlemse traditie behoren, aan welke traditie toch

zoveel als mogelijk is, niet behoort te worden getornd, zodat deze objecten als zodanig dan ook behoren te blijven bestaan. Regenten staken de loftrompet over beide hofjes: zelfstandige huisjes, gegroepeerd om een met bloemen en vruchtbomen beplante tuin, terwijl de daarin opgenomen dames, naar oud-Haarlemse traditie, in serene rust haar eigen zelfstandig huishouden hebben behouden.

Rondom de hofjes is alles al gesloopt. Alleen Codde en Van Beresteijn staan nog overeind. Foto 1969.

inspiratie en naar instellingen met een katholieke signatuur. Dit alles met voorkeur voor Haarlem en de regio.

Op basis van deze drie punten zijn de volgende criteria opgesteld die gehanteerd worden bij het toekennen van rechtstreekse steun aan activiteiten buiten het hofje.

- De primaire doelgroep zijn ouderen die een bescheiden inkomen hebben en hulp nodig hebben. De hulp/ondersteuning kan betrekking hebben op huisvesting, vervoer, eetvoorzieningen, eenzaamheidsbestrijding enz.
- Daarnaast komen in aanmerking aanvragen voor projecten van overig algemeen maatschappelijk nut, die passen binnen de hierboven onder b. en c. vermelde doelstelling.
- Aanvragen en projecten binnen de regio Kennemerland genieten de voorkeur boven projecten elders. Bij aanvragen vanuit de regio is steun ten behoeve van exploitatie mogelijk.
- Projecthulp in de vorm van een startsubsidie die iets aanzwengelt heeft de voorkeur boven ad-hocprojecten.

De 'Beresteyn-beer', keramiek door hofbewoonster en kunstenares Carla van Maris, 2011.

- Projecten gericht op het realiseren van voorzieningen die de (lokale) overheid zou dienen te financieren, komen niet in aanmerking.
- Projectfinanciering kan samen met verwante stichtingen worden gerealiseerd.
- Op de website van het Hofje Codde en van Beresteyn is een overzicht te vinden van projecten die worden gefinancierd.
- Aan een project verbonden exploitatiekortingen komen voor subsidie in aanmerking, mits het gaat om een tijdelijk (indicatief maximaal 3-5 jaar) tekort, onderbouwd met een goed plan.
- Rekening en verantwoording worden altijd geleverd.
- Grote projecten worden altijd voorzien van een accountmanager/regent.

Er zijn enkele projecten waaraan de bestuurders van de Stichting Coddde en Van Beresteyn de laatste twintig jaar veel tijd en geld hebben besteed: het Gravinnehof, het Frans Loenenhofje en The Amsterdam Public Health Research Institute. Op deze drie gaan we in de volgende paragrafen kort in.

15.4. GRAVINNEHOF

In de jaren tachtig van de vorige eeuw waren veel Haarlemse hofjes gerestaureerd. In het kader van de viering van het gereedkomen van deze restauraties besloot het bestuur van de Stichting Haarlemse Hofjes medio 1990 een prijsvraag uit te schrijven voor het ontwerpen van een nieuw te bouwen hofje. Het college van burgemeester en wethouders schaarde zich achter dit plan waarop een werkgroep werd geïnstalleerd met vertegenwoordigers van de Stichting Haarlemse Hofjes en van de gemeente om een locatie te zoeken en een opdrachtgever te vinden. Als locatie werd gekozen voor een parkeerplaats aan het Spaarne tussen Helmbrekersteeg en de Gravinnesteeg. Het Sint Jacob Godshuis was bereid als opdrachtgever op te treden. In april 1992 werd een prijsvraag uitgeschreven en werden een programma van eisen en voorwaarden bekendgemaakt. Het aantal reacties was boven alle verwachtingen, want in augustus waren 198 inzendingen ontvangen. In september werd de prijswinnaar bekend gemaakt: Dolf Floors uit Amersfoort. Door velerlei problemen van onder andere planologische, verkeerstechnische en financiële aard namen de planvorming en uitwerking nog een aantal jaren in beslag. In 1995 besloten de colleges van regenten van het Sint Jacobs Godshuis en van de Stichting Hofje Codde en Van Beresteyn om het hofje van de 21ste eeuw gezamenlijk te realiseren en te exploiteren. Daartoe

Binnenplaats en tuin van het Gravinnehof.

werd begin 1996 de Stichting Gravinnehof opgericht, waarin beide stichtingen voor 50% participeren. Het afronden van het ontwerp, de vereiste vergunningen, ontheffingen en goedkeuringen, de inspraak, rechterlijke procedures en een archeologisch onderzoek vergden nog enkele jaren. Op 1 oktober 1999 kon de eerste steen worden gelegd. Eind 2000 kregen de eerste bewoners de sleutel. Op 7 mei 2001 werd de Gravinnehof door H.K.H. Prinses Margriet feestelijk geopend.

Ook mannen zijn welkom in de Gravinnehof én echtparen. Dat ligt in de lijn van de formulering van het testament van Nicolaas van Beresteyn. De Gravinnehof bestaat uit tien tweepersoons- en zestien eenpersoonsappartementen, een logeerkamer, tuinkamer en hobbyruimte, naast een binnentuin met langgerekte vijver. Opvallend is de kleurrijke plafondschildering boven een deel van de tuin van de hand van de kunstenaar Gijs Frieling. Het hofje heeft in totaal € 3,2 miljoen gekost. De beide oprichters hebben elk, naast

een bedrag ineens van € 220.000,- een vijftigjarige hypothecaire geldlening verstrekt van € 1.345.000,-. Hierop zal pas worden afgelost als de exploitatie dat toelaat.

Het bestuur van de Stichting Gravinnehof wordt gevormd door twee bestuursleden aangewezen door het Sint Jacobs Godshuis en twee door de Stichting Hofje Codde en Van Beresteyn. Feitelijk zijn deze bestuurders tevens bestuurslid van de moederstichtingen, waardoor de moederinstellingen een zekere controle over het Gravinnehof houden. Voorlopig is de Gravinnehof nog financieel van de moeders afhankelijk. Er is sinds een aantal jaren door het bestuur een dagelijkse bestuurder aangesteld (onbezoldigd), die namens het bestuur vooral de sociale cohesie wil bevorderen.³¹⁹

15.5. FRANS LOENENHOFJE

Frans Loenen (geb. 1545), een ongehuwde textielkoopman, overleed in 1605. Bij testament had hij bepaald dat zijn

Summary

Almshouses are a particular combination of housing arrangement and form of charity – offering single, elderly women of limited means free accommodation in individual houses built around a courtyard, plus a periodic allowance in cash and/or in kind (firewood, peat, butter, etc.). The phenomenon seems to be closely tied to the Netherlands and Dutch (urban) culture. But elsewhere in Northwestern Europe, too, almshouses were, and still are, to be found, with the United Kingdom as the most prominent example. In the UK 1600 charities, with the Almshouses Association as their umbrella organization, together own and run 35,000 houses. In the Netherlands almshouses are chiefly found in Noord- and Zuid-Holland (the western provinces). Amsterdam, Leiden and Haarlem were, and still are, true almshouse cities.

HAARLEM, CITY OF ALMSHOUSES

Haarlem is a city of almshouses par excellence, with presently twenty-one almshouse complexes (*hofjes*, as they are called in Dutch), nine of which are over 400 years old and three that were founded in the last half-century. Over the years, some thirty-five Haarlem almshouse complexes have vanished. Most of the hofjes in Haarlem have been the subject of a book or article in which their history was outlined. Surprisingly, up until now the Hofje Codde en Van Beresteyn was one of the Haarlem almshouse complexes without a written history. The fact that this year sees the fiftieth anniversary of the demolition of the old hofjes, and the relocation to its present site, was deemed a valid reason to write a book about this hofje.

In this book the history of the Hofje Codde en Van Beresteyn is put into the context of the history of the city of Haarlem, of Catholic Haarlem (Codde en Van Beresteyn is an almshouse complex that bears an unmistakably Catholic stamp), and of poor relief and the other hofjes in Haarlem.

CODDE

The present Hofje Codde en Van Beresteyn came into being through the merger of two existing hofjes. The Hofje van Codde was founded in 1608/1611 by Pieter Codde, a priest who, until the Protestant Reformation (1581), had been in holy orders at the Bavokerk. Pieter was the scion of an extended Amsterdam family with ties to several ancient Amsterdam families. In 1598 Pieter made his will, in which he stipulated that his executor, Hendrik Spoorwater, should establish a small almshouse complex of four dwellings. Shortly before his death, Codde had

begun preparations for an almshouse complex by purchasing a number of adjacent houses. After Codde's death in 1610 Spoorwater, together with his fellow governor Soutman, saw to the further extension of the complex. From then on, the Hofje van Codde was often referred to as the Hofje van Spoorwater. The hofje was situated in the heart of the city, 'achter het Klokhuis' ('behind the bell-tower') of the St Bavo church. In the seventeenth century this neighbourhood was a maze of alleys and streets that was home to four other almshouse complexes and a hidden church. In the Hofje van Codde lived a dozen women, who on top of being exempted from paying rent received a modest allowance.

BERESTEYN

The Hofje Van Beresteyn was founded by Nicolaas van Beresteyn (1629-1684). It was established in 1688 in the Lange Herenstraat, in the so-called Nieuwstad, the city extension directly north of the mediaeval city, now the Stationsplein (station precinct). As of 1688 the boards of Codde en Van Beresteyn formed a personal union. During part of the eighteenth and nineteenth century until circa 1885 this union also included the Hofje In den Groenen Tuin ('in the green garden'), founded in 1616 and still in existence. For many years the same governors were in charge of three almshouse complexes. Nicolaas van Beresteyn came from a large and ancient family that counted a large number of magistrates and barristers among its members. Many of them were people of substance. The branch of which Nicolaas was an offspring had held on to their Catholic faith. Nicolaas was sufficiently wealthy to live his life without practising a trade and did not hold any public office. Although a reasonably accomplished etcher, he never joined the Guild of Saint Luke, the city guild for painters and other artists. In 1677 Nicolaas made his will, in which he stated that his fortune should be spent on the establishment of an almshouse complex. As executors and first governors he appointed three people: his brother-in-law Egbert Rentinck, spouse of his sister Emerentia, and his cousins Jacob van Beresteyn and Hendrik Spoorwater (the latter was the grandson of the same Spoorwater who 80 years earlier had been appointed by Codde as executor of his will).

The execution of the testament was marred by a number of glitches. The four mayors of Haarlem demanded proof that the will did not contravene a nationwide bill that outlawed testamentary favours to Catholics, and decided to seek legal advice. In the end they declared themselves in agreement with the will. Subsequently, governors disagreed over the location for the new almshouse complex, and decided to put the question to the

mayors. The mayors insisted that the complex be established in the Nieuwstad, where the houses indeed came to be built. The result was a charming hofje consisting of 12 houses. The female occupants moved in in 1688. For nearly three hundred years, the Hofje Van Beresteyn remained at the same spot, Lange Herenstraat 43.

1872: DEMOLITION OF THE OLD AND BUILDING OF THE NEW CODDE

Around 1870, gentlemen's club 'Vereeniging' and printing and publishing house Joh. Enschedé & Zn, both situated in the immediate vicinity of the Hofje van Codde, announced plans for extensions to their premises. The governors of the then 250 years old hofje decided to sell their property to the prospective developers, after which the alms houses were razed to the ground. In 1872 the female residents moved to a newly built hofje adjoining the Hofje van Beresteyn. The two hofjes were now neighbours, with a communal garden as part of the new setup.

1969: DEMOLITION OF THE OLD AND BUILDING OF THE NEW CODDE EN VAN BERESTEYN

In the 1950s and 1960s the city of Haarlem drew up large-scale plans for the modernization of the Stationsplein. True to the spirit of the times, large-scale demolition and redevelopment were deemed necessary. The hofjes had to make way for what was seen as inevitable progress, and were eventually demolished by order of the local government.

At the foot of the Kathedrale Basiliek Sint Bavo, an imposing Catholic church, a new hofje was built. Consisting of eighteen houses, a communal garden room and a governors' building, it was designed by Jan en Nico van der Laan, members of a well-known family of Dutch architects. In their design, the duo used proportions dictated by the so-called plastic number, a key element in the work of visionary Dutch family of architect-priest Hans van der Laan. As recompense for the demolition of the two old hofjes, the city covered 80 per cent of the construction- and moving expenses. On the 6th of May 1969 the occupants moved to the new hofje. The 'little paradise', as it was sometimes called, became home to a thriving community.

NET ASSETS

Largely due to the combination of low rents and high maintenance and restoration costs, a great many Dutch hofjes have very modest assets, or can even be called downright poor. The hofje Codde en Van Beresteyn is among the lucky exceptions. While the size of Codde's original estate is unknown, we do know that Nicolaas van Beresteyn left behind considerable

assets, amounting to just under 20.000 Dutch florins at the time of his death. A century ago, the hofje Codde en Van Beresteyn had a capital value of well over half a million guilders. As of 2018, these assets had grown to close to 21 million euro. The accumulated capital has enabled the board of governors of the hofje Codde en Van Beresteyn to evolve from a body chiefly concerned with running two hofjes into a trust fund that not only runs a hofje, but in addition is able to allocate a considerable yearly amount of money (over 200,000 euros) to various good causes.

NETWORK

The governors of the Hofje Codde en Van Beresteyn were part of what can be called an informal charitable network of Catholic Haarlem citizens who considered mutual (financial) support among fellow-believers to be a holy duty. The financial safety net this provided had become a necessity when, from 1581 onwards, Catholics were gradually being banned from public positions, with rapid impoverishment for many of them as a consequence. Catholics were no longer allowed to perform their religious duties in public. Catholicism had become a religion that was tolerated as long as its adherents remained invisible and inaudible.

Other members of this informal, almost underground, network were the trustees and members of the Heilig Kerstmisgilde (Holy Christmas Guild, founded 1317), the Jacobsgilde (ca. 1400), the Sint Jacobs Godshuis (1437/1715), the Broodkantoor ('bread office') of Father Bloemert (1665), Vincentius (1850) and several other Catholic hofjes.

THE SALE OF FOUR PAINTINGS BY FRANS HALS (1882,1885)

Between 1875 and 1900 the Hofje Van Beresteyn repeatedly made the papers, which almost without exception wrote disparagingly about the way its governors, succumbing to lucrative bids, had sold four portraits of members of the founder's family to foreign parties. The paintings, once part of Nicolaas van Beresteyn's estate, and ascribed to one of Holland's most famous painters, Frans Hals, had in all probability adorned the hofje's walls from its inception in 1688. Two of them were portraits of Nicolaas' parents, Paulus van Beresteyn and his wife Catharina van der Eem. The other two were a large group portrait of Paulus and Catharina with their six children, and a painting of one of Nicolaas' sisters, Emerentia, as a young girl. In 1882 Emerentia's portrait was sold to baroness Mathilde Rothschild from Frankfurt am Main, for an astonishing 100,000 Dutch guilders. In 1885 the three other paintings together fetched Dfl. 50,000 when they were sold to the Louvre, where

they are still on display. Around 1935 Emerentia's portrait found a new home in Waddesdon Manor, a Rothschild 'chateau' that in 1957 was bequeathed to the National Trust, whose archives turned out to contain a rich file on the negotiations between seller and buyer that sheds a new light on the affair. In an extensive chapter of this book the whole chain of events is reconstructed. In the archives of the hofje in Haarlem, however, information pertaining to the sale is conspicuously absent. It is believed that shortly after the completion of the sale, the governors decided to destroy the documents relating to it. Two of the four paintings (the family portrait and Emerentia) are now thought to have been painted by Pieter Soutman, who was related to the Van Beresteysns. Fortunately the governors had the foresight to commission painter P.Th. van Wijngaardt to make copies of the four paintings before the sale was finalized. The copyist did an admirable job. His four replicas were a beautiful addition to the governors' room in the new hofje, where half a century after its occupation they still adorn the walls.

MAGIC

This book also tries to get to the essence of the hofje as a form of communal living and the way it shapes the lives of the people living there. With governors who genuinely care for both the hofje and its occupants, and occupants who genuinely care for each other, magic is given a chance. The magic of a wholesome balance between autonomy and togetherness, between security and safety and openness to the outside world. Where those conditions are met, loneliness can often be kept at a distance. All involved can then profit from each other's skills, interests and hobbies. In a completely natural way occupants involve each other in encounters and activities. Organizing events and accomplishing things together is so much easier when living in a hofje than from a run of the mill apartment. Leading an active life and meeting people whenever you feel like it makes for a much more pleasant old age and better and prolonged health. The realization that being close to fellow occupants enables you to blossom and shine as the person that you really are, is an incredibly valuable and positive experience. Just like the experience that other people care about you.

Over the centuries the hofje has proven to be a viable and successful form of communal living. In a rapidly ageing society, in which people's well-being is threatened by loneliness and an increasing sense of purposelessness, the hofje as a communal way of living may well be destined for a bright and prosperous future.

Over de auteur

Wim G.M. Cerutti (1946) groeide op in Rijswijk (ZH). In 1958 verhuisde hij naar Nijmegen. Na twee jaar Canisiuscollege, deed hij in 1965 aan het Stedelijk Gymnasium eindexamen. Hij studeerde rechten in Nijmegen en Poitiers en behaalde na zijn meestersdiploma (1970) in 1973 de graad van Master in Business Administration aan het European Institute for Business Administration (INSEAD), Fontainebleau. Na functies bij Pierson, Heldring en Pierson, bankiers te Amsterdam en bij het Bureau van de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer in Den Haag, was hij van april 1985 tot november 2001 werkzaam bij de gemeente Haarlem, tot 1998 als plaatsvervangend gemeentesecretaris tevens hoofd van de afdeling algemene en bestuurlijke zaken. Cerutti schreef boeken over Haarlemse onderwerpen zoals het stadhuis, de commanderie van Sint-Jan, pastoor Bloemert en zijn Broedkantoor, Haarlemse Jeruzalemvaarders, de schilder en vrijdenker Torrentius, het Sint Jacobs Godshuis, Coornhert en de Janskerk. Hij publiceerde verder over lokale en regionale geschiedenis en monumenten van het Gooi en de Vechtstreek, maar ook over Pieter Cornelisz. Hooft, Emily Brontë, T.E. Lawrence (of Arabia) en Sylvia Plath. Cerutti was ruim 13 jaar (van december 1990 tot juli 2004) secretaris van de Stichting Haarlemse Hofjes. Hij was verder onder andere voorzitter van de Stichting Tussen Vecht en Eem, een koepel van circa vijftig historische organisaties en van de Haarlemse Open Monumenten Dagen. Voorts was hij bestuurslid en secretaris van de Historische Vereniging Haerlem, bestuurslid van de Stichting tot Uitgaaf van Bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht, voorzitter van de Stichting Torrentiusjaar Haarlem 2014 en voorzitter van de Stichting Coornhertjaar Haarlem 2018. Hij is sinds de oprichting in 1995 bestuurslid van de Stichting Vrienden van het Noord-Hollands Archief.

Wim Cerutti woont sinds 1986 in Haarlem, is getrouwd, heeft vijf kinderen en drie kleinkinderen. w.cerutti@chello.nl

